

2012

B. 2601

ГЕРОСТРАТ

МОНОЛОГ у трьох сценах.

Написав

В. Сивенький.

(Самійленко, В.)

ЛЬВІВ

Накладом автора.

З друкарні Товариства імени Шевченка.

Під зарядом К. Беднарського.

1889.

020к.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 36410

И.18855

Діється в Ефесі в 356 р. до Р. Х.

Дієва особа: Герострат.

СЦЕНА І.

Як тихо ніч чудове покривало
Розкинула над сонною землею!
Нігде ні гука. Все кругом поснуло,
І тільки зорі високо тремтять,
Розсипавшись по дивній ризі неба,
Та дивлють ся з гори на землю, наче
Очей тих невсипущих міради.
О зорі-очі! Я при сянні вашим
Не раз блукав самотний у ночі
І вдвох із смутним серцем вів розмову.
Я в вас питався, невсипущі очі,
Питався сто разів, щоб одповіли
На запитання тяжкіі мої,
На котрі наше все знаття земнєє
Не мало сили одповіді дати.
І ви так саме лагідним промінням
Світили, ви тремтіли в високбсти,
Чудові очі, в котрих одбивалась
Одвічна, невмируща, вища думка.
І думка та мені не відкривалась,
І ви дивившись таїну ховали.
О хто-ж, о що-ж мені промовить слово?
О земле пишная! тебе питаю;
О небо, злотом затканий блаките!
До тебе я звертаю ся з питанням.
О все створіння дивнєє, безкрає!
Скажіть мені, навіщо ви безсмертні;
Навіщо вам кінця нема й почину,
Вам, що душі не маєте ні думки;
А я між вас розумная істота,

Я мушу вмерти, за хвилину зникнуть?
 Я, що можу вас розумом дознати,
 Котрий даю вам мення і названня
 І розрізняю в вас добро і зло,
 Я мушу вмерти, і той самий час,
 Що я ділю на роки, дві й години,
 Мене в ніщо поверне... Горе! горе!
 Але ж душа моя бажає жити!
 Але я чути хочу й знать до віку!
 Дивитись на отсю красу створіння,
 Втішатись радістю правдивих діл,
 Боліти й мучитись, неправду зрячи,
 І все те довго, довго, віковічно.
 Та ні; дармі бажання; за хвилину
 Увірветься життя коротка нитка,
 І за хвилину вже мене не стане.
 Нема очей, що бачити хотіли;
 Немає розуму, що знання прагнув;
 Немає навіть самогó бажання.
 Кінець... Ніщо... Ніщо та й годі! Так.
 Але як так, нащо́ було родитись?
 Навіщо се життя тоді здалося?
 Коли не вічнієть, то не все одно
 Хіба, що рік, що десять, що нічого?
 О Мойра, Мойра, люта, неблагана!
 Замість безсмертя людям ти дала
 Даремнеє бажання, а надію
 Лишила тим, хто розумом дитина.
 О відбери ж од мене розум мій;
 Дай вірити тому, що бути не може.
 Я без сієї віри не можу
 Щасливим бути в цім житті злиденнім.

СЦЕНА П.

Нащо здалось мені моє життя?
 Хіба на те, щоб дождити смерти
 Та долю дякувать за кожний день,
 Що з ряду довгого віків одвічних
 Вона мені схотіла відступити?
 Але навіщо сей нікчемний жарт?
 Хіба не краще так сказати долі:

Візьми твій дар нікчемний; осьде він!
 Не хочу я твоєї милостини!
 Сказати... так, сказати зміг би я,
 Але де сила, щоб оте справдіти?
 Хіба зробив би я не навпаки,
 Коли б прийшов час страшного сконання?
 Хіба б я не сказав: о подожди,
 Моя ти смерте, дай іще пожити
 Хоч рік один, хоч день, хоча хвилину!...
 Ні, не тому життя свого рішатись,
 Хто тільки вічністю задовольниться.
 О що ж робити, щоб і смерть саму
 Перемогти і долю одурити?
 Невже немає способу такого?
 Ні, кожний умира' і ряд віків
 Його без жалю забуттям покриє...
 О, що кажу я, що кажу! хіба
 Усіх покрило забуття собою?
 Хіба таких ба світі не було,
 Котрих імя віки переживає?
 О Ахиллесе, Гекторе, Патрокле!
 О тіні велетнів славетних наших!
 О славнії творці, поети вмерлі!
 Немає вас, а слава ваших діл
 Пережива людські покоління,
 А ймення ваші в пам'яті людей
 Зістануться на віки не затерті,
 І будуть завш поверх усіх імен.
 Так масло чистеє в воді не тоне,
 Хоча б налив на його ціле море:
 Воно спливе на верх так само чисте.
 Так сонця ясного не скриють хмари,
 Нехай зберуться скрізь на цілім небі, —
 Розійдуться вони, і знов як перше
 Воно засяє світлом променистим.
 О велетні герої! вас згадавши,
 Я душу смутною своєю розважив!
 Так значить, можна смерть перехитрити,
 І хоч не жити справді на землі,
 Та все ж себе частину тут покинуть,
 І частку ту — імя — зробить безсмертним.
 Нехай же приклад ваших славних діл

Навчить мене й моє ім'я прославить,
 Щоб переживши самого себе,
 Зістав ся я на віки в згадці люду.
 О, я зроблю велике щось таке,
 Що буде більше над діла героїв,
 І піднесуть високо всі віки
 Над всі імена ім'я Герострата.

СЦЕНА Ш.

Ні, не мені творить діла славетні
 І не мені прославити себе...
 Чи єсть нещастя більше, як бажати
 Вчинити щось велике й не змогти
 Найменшого вчинити діла навіть!
 Недавно ще я думав, що зможу
 Великим ділом здивувати землю,
 І вже тепер напевно я дознавсь,
 Що не зможу я вдіяти нічого,
 Що вдавсь я невдатний ні до чого.
 Був час — я думав, що військова слава
 У бої з ворогом мене покриє.
 І щож, у першій бійці з ворогами
 Я втік, перелякався смерті. Так
 Нікчемний раб од батога тікає.
 Я побоявся, що сконаю нагло
 Не вдіявши великого заміру,
 І невимовний жах поніс мене
 Од бою страшного геть-геть далеко.
 І вже не скоро я опам'ятався.
 Я кляв себе; я з себе глузував;
 Я сам себе соромився, та діла
 Не можна вже було вернути. Потім
 Я думав ще поезії віддатись,
 Але з моєї першої поеми
 Усі сміялись тільки. Скоро й сам
 Побачив я, що я й на те не вдатний.
 За все друге я навіть і не брався:
 Я знав кінець, іще й не починавши.
 І от тепер до першого страху
 Перед нікчемністю й небуттям вічним
 Ще долучилася жадоба помсти;

Кому — не знаю. Не богам Олімпа
 Бо їм не вірю я; не другим людям,
 Бо знаю я, що не повинні люде.
 Але жадоба невгомона помсти
 За власну нікчемність, як огонь
 Пече мене і не дає спокою.
 А перше жадання діл великих
 Не згасло теж і груди розпалає.
 О що ж зроблю я? що зроблю тепер
 Я, що нічого не можу зробити?
 Чи я стерплю, щоб вічність тим дісталась,
 Хто навіть і не думає про неї;
 Хто може й це життя вважає довгим?
 Ха, ха! тим навіть, хто не жив ніколи,
 Дістанеться хвала людська на віки.
 Безсмертні бач! Кроніон, Гера, Феб,
 І Артеміда, всі вони безсмертні,
 Хоч не були зовсім, а Герострат,
 Котрий не важить їх усіх ні за що,
 Той — ефемерная істота. Навіть
 Сей храм, сей свідок заблуду людського,
 Бездушная будова, що звели
 Такі ж як я, створіння ефемерні,
 І той переживе віків багато,
 Стоятиме й тоді, коли мої
 Кістки потліють і ім'я погине....
 О страшно як! мішається мій розум!..
 Невже нічого я?

Знайшов! знайшов!

Не ділом хвальним я себе прославлю;
 Нехай страшне, нечуване злочинство
 Ім'я моє вікам перенесе.
 Нехай усяк здригнувшись від жаху
 Страшне ім'я промовить: Герострат.
 Нехай діди, розказуючи внукам
 Про вчинок мій, їм скажуть: се зробив
 Безумець Герострат!..

Але до діла!

Сей храм, що будувався стільки років,
 На котрий стільки сил зложили люде,
 І часу стратили, і скарбів всяких,
 Котрий стоїть окрасою землі

І славою безсмертаю богині, —
 Сей пишний храм, сю святощ для народів
 Зруйную зараз я в одну годину.
 Всі сплять кругом. Ніхто не перешкодить.
 Я зараз же...

(Біжить до храму і висікає огню)

Огонь — ось хто pomoже

Мені моє вчинити діло. Ну ж,
 Пали мерщій сю гордую будівлю.
 Нехай вона скалками розлетиться
 Й розсиплеться. Руїною страшною
 Своє імя спасу я від руїни.

(Підпалює храм)

Готове вже. Тепер ніхто не зможе
 Мого страшного діла зупинити.
 Горить, горить! о, як загоготіло!
 Ха! ха! ха! ха! Безсмертна Артемідо!
 Рятуй свій храм. Чого ж ти не рятуєш?
 Адже безсмертна ти; адже могуча,
 А Герострат нікчемнее створіння!
 Ха! ха! як легко я твою величність
 Нікчемністю своєю переміг.
 Ага! шкварчить! ха! ха! ха! ха! нехай,
 Нехай ще краще розгориться. Потім,
 Коли тут камні цілого не стане,
 Піду я й обявлю своє імя.
 Ха! ха! ха! ха! Чому раніш не знав я,
 Що легко так безсмертним можна стати!
 Тепер безсилий час мого імя
 Не зможе стерти з пам'яті людської,
 І скрізь, де знатимуть діла героїв,
 Згадають теж безумця Герострата.
 (У храмі починається галас. Гасить огонь.)
 Що, гасите? ні, пізно, пізно вже!
 Не загасити вам мої слави;
 Вона безсмертна! чуєте? — безсмертна!...

(Завіса.)

Львівська бібліотека
 АН УРСР
 № И 36410

Збірка М. С. В.

2005

447313

B-2601

B 2.601